

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Янка Тоцева – ЮЗУ „Неофит Рилски“

за дисертационен труд

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на

обучението по родинознание и природознание в началното училище)

на тема: **ПЕДАГОГИЧЕСКИ МОДЕЛ ЗА ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ В
ОБУЧЕНИЕТО ПО ЧОВЕКЪТ И ОБЩЕСТВОТО В III-IV КЛАС**

разработен от **Людмила Веселинова Зафирова**

1. Данни за дисертанта

Людмила Зафирова е завършила СУ „Св. Климент Охридски“. Има бакалавърска и магистърска степен по специалността „Начална училищна педагогика“. От 2002 г. до 2018 г. е била на постоянен трудов договор като щатен преподавател към катедра Начална училищна педагогика на Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“. Има опит като начален учител и инспектор в Националния инспекторат по образованието. Автор и съавтор е на редица учебници и учебни помагала за началното училище. Има богат опит като обучител на учители в различни квалификационни курсове и като член на екипи за работа по проекти. Има над 30 научни публикации.

2. Данни за докторантурата

Людмила Зафирова е зачислена в самостоятелна форма на докторантура на 10.03.2014 г. и отчислена с право на защита считано от 10.03.2017 г. със заповеди на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Дисертационният труд е в обем от 263 страници текст. Към него има библиография с 280 заглавия, от които 107 източника на кирилица, 163 на латиница и 10 интернет базирани. Приложенията са в отделно книжно тяло.

Структурата на дисертацията включва увод, три глави, изводи, препоръки и заключение.

В *Увода* са представени основанията за проучване на темата в исторически и теоретичен аспект. Коректно са посочени целта и задачите; обектът и предметът; методите, използвани в изследването.

Първа глава: *Теоретични постановки на интеркултурното образование в началното училище* е в обем от 105 страници. В нея е направен преглед на научна литература и документи на международни организации, свързани с интеркултурното образование в мултикултурни общества. Анализирани са връзката между култура и образование и свързаната с тях идентичност. Представен е дебатът за мултикултурно и интеркултурно образование в публикации на философи, политолози, културолози, филолози, педагози и др. Засегнати са темите за интеркултурния диалог и интеркултурната компетентност. В края на първия параграф е изведена авторска дефиниция за интеркултурното образование (стр. 32).

Целите, задачите и принципите на интеркултурното образование са представени на базата на трудовете на български и чужди автори, работили в тази област. Вниманието е насочено и към връзката на интеркултурното образование с ценностите и компетентностите. На стр. 45-79 обширно е представено интеркултурното образование в страните на Европа по отношение на политики, технологии и акценти.

В последните два параграфа са изведени теоретични и нормативни основания, свързани с възможностите за реализиране на интеркултурното образование в началните класове. Детайлно са представени стандартите по учебните предмети *Роден край*, *Околен свят* и *Човекът и обществото*, в които е заложен потенциал за работа в областта на интеркултурното образование.

По отношение на първата глава прави впечатление, че около една трета от обема е посветена на представяне на проблеми и решения в страните от Европейския съюз, но отсъства теоретичен анализ за България. В текста не са намерили място трите стратегии за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства (от 2004, 2010 и 2015), в които се извеждат стратегически цели и приоритети, релеванти на времето и националната образователна политика, а в една от тях е посочена и дефиниция на интеркултурно образование. Неглижирани са Законът за предучилищното и училищното образование и Наредбата за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, в които се поставят основите на политиките за интеркултурно образование.

Анализът на интеркултурната компетентност, който се цели в експеримента, представен в този труд, също не е достатъчно задълбочен и актуален.

Като цяло от първа глава остава впечатлението, че погледът на изследователя е бил ориентиран повече към миналото и външни за България политики и модели и липсва анализ на българския опит както в теорията, така също и в практиката в областта на образователната интеграция, която е един от основните инструменти за реализиране на интеркултурното образование.

Втората глава е посветена на *Организацията и методиката на изследването*. В тази част работата на Л. Зафирова заслужава много висока оценка, защото целта и задачите, а също така и замисълът на експерименталната работа, са прецизни и логически свързани. Използваният диагностичен инструментариум е авторски и демонстрира много добри умения за организация и реализация на научни изследвания. Обвързването на критериите и показателите с инструментите за измерване също дава основания за висока оценка на работата на дисертантката. Авторският модел на методическите варианти и предложените ученически проекти са ценен принос за обогатяване на технологиите за реализация на идеите на интеркултурното образование в началните класове.

В третата глава – *Анализ на резултатите от проведеното педагогическо експериментално изследване* – дисертантката демонстрира много добри умения за откриване на връзки и зависимости. Резултатите са подходящо визуализирани и анализът е задълбочен и коректен.

Имам известни възражения по отношение на четвъртия извод от стр. 185, в който се твърди, че „резултатите от изследването очертават сериозна необходимост от подходящи учебни ресурси за реализиране на ИО, както и адекватно обучение на бъдещите учители по темата.“ Основанията да не се съглася са, че от 2015 година, след приемането на третата Стратегия за образователна интеграция на деца и ученици от етническите малцинства, се реализира национален конкурс за добри практики, в който ежегодно участват над 200 учители. На официалната страница на Министерството на образованието и науката са публикувани 250 добри практика в областта на образователната интеграция, оценявани от научно жури, в които е представен опитът на българските учители точно в областта на интеркултурното образование. Напълно подкрепям втората част относно „адекватно обучение на бъдещите учители“, което и според мен липсва, защото темите за

интеркултурното образование отсъхват от учебните планове и програми на специалностите, подготвящи бъдещи учители.

По отношение на двете анкети – с учители и родители е видно, че респондентите са в огромното си мнозинство българи. Това, от една страна, позволява да се види ясно картината от позициите на доминиращата група в българското общество, но, от друга страна, остава открит въпросът за мненията и оценките на учителите и родителите на децата от етническите, езиковите и религиозните малцинства. Моята препоръка е в бъдещи свои изследвания Л. Замфирова да насочи вниманието си към мултикултурни образователни институции и общности, за да обогати резултатите и да има база за сравнение и общи изводи.

Анализът на резултатите от експерименталната работа може да послужи като модел за подражание за добре свършена работа с висок професионализъм. Той показва, че дисертантката познава учебното съдържание и методиката, а така също притежава умения за провеждане на педагогически експеримент според каноните на науката и за задълбочен анализ и аргументирана оценка на получените резултати. Експериментът не само доказва успешността на авторския модел, но дава и възможност за мултиплицирането му в масовата практика. Това значително увеличава практико-приложната стойност на оценявания дисертационен труд.

Заключението синтезира постигнатите резултати и посочва приносните моменти. То не отразява достатъчно убедително цялостната работа в теоретичен и изследователски план и би било добре да се допълни с отговори на въпросите относно постигането на целта, изпълнението на задачите, доказването на хипотезата.

Авторефератът е разработен съгласно изискванията и отразява основните положения на дисертационния труд.

4. Научни приноси

Дисертационният труд има теоретико-експериментален характер, който определя и характера на приносите, повечето от които са практико-приложни.

5. Публикации и участия в научни форуми

Дисертантката е представила списък с три публикации по темата на дисертацията, макар че в списъка, представен в автобиографията има още редица заглавия кореспондиращи с темата на дисертацията.

Заклучение

Направените забележки, дадените препоръки и междинни оценки относно работата на Людмила Зафирова ми дават основания да направя общото заключение, че дисертационният труд има цялостен и завършен вид, в който е видима оригиналната авторска концепция и методически модел и тяхното успешно практическо апробиране.

Трудът притежава всички необходими качества, за да бъде присъдена на Людмила Веселинова Зафирова образователната и научната степен „доктор” в Област на висше образование 1. Педагогически науки и Професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по родинознание и природознание в началното училище).

30.11.2020 г.

Изготвил становището: